Hallintovaliokunta

Keskusrikospoliisin lausunto hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta (HE 118/2022 vp)

Hallintovaliokunta on pyytänyt Keskusrikospoliisilta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä 118/2022 vp laiksi poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) muuttamista siten, että suojelupoliisin virka tai virkasuhde voitaisiin täyttää niitä haettavaksi julistamatta, kun tehtävän luonne sitä välttämättä edellyttää. Keskusrikospoliisin ja paikallispoliisin virkojen ja virkasuhteiden osalta vastaavasti voitaisiin menetellä tietyissä tarkasti rajatuissa tehtävissä.

Keskusrikospoliisi esittää hallintovaliokunnalle lausuttavana olevasta hallituksen esityksestä seuraavia huomioita:

Sääntelyn tarpeellisuudesta

Keskusrikospoliisi pitää ehdotettua sääntelyä yleisesti ottaen hyvin tarpeellisena koko poliisin kannalta kansainväliset kriteerit täyttävän operatiivisen toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja edelleen kehittämiseksi toimintaympäristön muutosten vaatimalla tavalla. Keskusrikospoliisi on tehnyt ensimmäiset ehdotuksensa virkaan nimittämistä koskevan sääntelyn kehittämiseksi jo noin kymmenen vuotta sitten. Keskusrikospoliisi pitää erittäin myönteisenä, että vaativimpaan salaiseen tiedonhankintaan ja todistajansuojelutoimintaan kohdistuvat uhat on tunnistettu ja niitä pyritään nyt torjumaan ennaltaehkäisevästi muun muassa rekrytointia koskevaa sääntelyä kehittämällä.

Kuten esityksessä todetaan nykyinen julkiseen hakumenettelyyn pohjaava lainsäädäntö mahdollistaa tarkkojen henkilölistojen keräämisen poliisin salaisimpia tiedonhankintakeinoja (valeosto- ja peitetoiminta sekä tietolähdetoiminta) käyttävistä sekä todistajansuojeluohjelmaa toteuttavista henkilöistä. Käytännössä nykyinen hakumenettelyjen julkisuus tarkoittaa muassa sitä, että viran hakuilmoituksessa on mainittava muun ohella haettavana olevan viran tehtävät. Lisäksi virkasuhteen hakijoiden nimet ovat julkisia, virastoilla on velvollisuus ilmoittaa muille hakijoille virkaan valitun henkilön nimi ja nimityspäätöksestä tulee antaa tieto muutoksenhakua varten. Nimityspäätöstä koskevassa asiassa asianosaisia ovat sekä nimitetty henkilö että muut hakijat.

Hallituksen esityksessä on tuotu varsin kattavasti esille yhteiskunnallisia, yksittäisten virkamiesten ja heidän lähipiirinsä turvallisuuteen, työnantajan työturvallisuusvelvoitteisiin sekä poliisin rikostorjunnan menetelmien suojaamiseen liittyviä tarpeita täyttää tiettyjä virkoja ja virkasuhteita julistamatta niitä julkisesti haettaviksi. Esitys liittyy myös

hybridiulottuvuuden huomioimiseen turvallisuusviranomaisten toiminnan turvaamisessa. Keskusrikospoliisi yhtyy esitettyihin perusteluihin ja haluaa erityisesti korostaa seuraavia seikkoja.

Ensinnäkin uuden tyyppiset uhat ovat häivyttäneet eroja suojelupoliisin ja muun poliisin tehtäväkentissä. Tämä on havaittavissa myös poliisilain (872/2011) 5 a lukuun kirjatuista siviilitiedustelun kohteista, joista monet kuuluvat myös poliisin tehtäväkenttään. Kun turvallisuustyötä tehdään yhdessä yhteisten uhkien torjumiseksi ja kansallisen turvallisuuden takaamiseksi, myös työhön kohdistuvat turvallisuushaasteet tulevat yhteisiksi. Yhden turvallisuusviranomaisen toiminnan suojaaminen lisää myös yhteistyökumppanien suojaa.

Myös perinteisemmän järjestäytyneen rikollisuuden kyvykkyys vastatiedustelutoimintaan, viranomaistoimintaan soluttautumiseen ja viranomaistoiminnan haittaamiseen on parantunut koko ajan. Valeosto- ja peitetoiminta sekä tietolähdetoiminta ovat keskeisiä keinoja hankittaessa tietoa kovan rikollisuuden ytimestä ja juuri tästä syystä poliisin toiminta näillä osa-alueilla on rikollispiirien erityisen kiinnostuksen kohteena. Lisäksi erityisesti peitetoiminnassa soluttautuminen rikollisiin piireihin on usein pitkäkestoista ja siihen liittyy syvällisenkin luottamussuhteen rakentaminen eri henkilöihin. Tällaisen poliisitoiminnan paljastuminen aiheuttaa suurella todennäköisyydellä kohdehenkilössä katkeruutta ja poliisimieheen tai heidän läheisiinsä kohdistuvaa turvallisuusuhkaa.

Todistajansuojelutoiminnan osalta Keskusrikospoliisi haluaa erityisesti korostaa sitä, että hallituksen esityksessä 65/2014 vp todetusti todistajansuojelussa on kyse järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa käytettävästä työkalusta. Tämä tarkoittaa sitä, että todistajansuojelua toteuttavien henkilöiden paljastuminen vaarantaisi yksityisten intressien ohessa myös yleisiä turvallisuusintressejä ja heikentäisi viranomaiskoneiston mahdollisuuksia vakavimman rikollisuuden torjuntaan. On myös huomattava, että samoin kuin tietolähdetoiminnassa myös todistajansuojelutoiminnassa viranomaisten henkilöstöä suojaamalla suojataan myös toimintaan liittyviä siviilejä.

Voimassa olevan poliisin hallinnosta annetun lain 15 j §:n mahdollistaa miehistötason virkojen täyttämisen niitä haettavaksi julistamatta. Suurin osa sääntelyn piiriin esitetyistä poliisin tehtävistä on vähintään alipäällystötasoisia, minkä vuoksi voimassa oleva säännös ei sovellu näitä tehtäviä hoitavien virkamiesten rekrytointimenettelyyn. Keskusrikospoliisi pitää siten esitettyä sääntelyä tarpeellisena ja välttämättömänä edellä esitettyjen uhkien torjumiseksi. Ehdotetulla sääntelyllä on tarkoitus suojata virkaan valittavan henkilön henkilöllisyyttä jo rekrytointimenettelyn käynnistämisvaiheesta lukien. Tämä on välttämätöntä määriteltyyn toimintaa osallistuvien henkilöiden hengen ja terveyden suojaamiseksi sekä myös esimerkiksi rikostorjunnan menetelmien ja rakenteiden suojaamiseksi kuten esityksessäkin todetaan.

Ehdotetusta sääntelystä

Ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvien tehtävien osalta Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että sääntely kattaa esitetyllä tavalla myös esimies- ja tukitehtävät, joita tekeville henkilöille voi kerääntyä huomattavan paljon turvallisuuden kannalta kriittistä tietoa. Ylipäätään on tärkeä huomata, että yksittäisten henkilöiden paljastuminen voi aiheuttaa merkittävää vahinkoa koko toiminnalle ja sen myötä poliisin toimintakyvylle vakavimman rikollisuuden torjunnassa. Paljastumisesta voi aiheutua myös välillisempää haittaa esimerkiksi sen johdosta, että kansainväliset kumppanit eivät enää pidä Suomen poliisia luotettavana kumppanina.

Hallituksen esityksen mukaan virka tai virkasuhde voidaan täyttää haettavaksi julistamatta, kun tehtävän luonne sitä välttämättä edellyttää. Perustelutekstien mukaan viran täyttäminen julistamatta sitä haettavaksi on mahdollista, kun kyse on virasta ja virkasuhteesta, joka liittyy *pääosin* säännöksessä mainittuihin tehtäviin. Vaikka välttämättömyys itsessään viittaakin eräänlaiseen ehdottomaan viimesijaisuuteen ja tilanteisiin, joissa julkinen haku tai pseudonymisointi ei ole lainkaan mahdollista, viitataan esityksessä kuitenkin kokonaisharkintaan päätettäessä rekrytointitavasta. Keskusrikospoliisi pitääkin tärkeänä, että tällainen kokonaispunninta sallitaan, koska päätöksentekoon sisältyy väistämättä epävarmoja tulevaisuuteen kohdistuvia arvioita tehtävistä, tehtävänkuvan kehityksestä, uhkakuvista jne.

Lievemmäksi keinoksi rekrytointivaiheesta aiheutuvien turvallisuusuhkien torjumisessa esitetään 12a §:n 2 momentin mukaista ns. pseudonymisointia. Pseudonymisoinnilla tarkoitetaan esityksessä virkaa tai virkasuhdetta hakeneiden nimien sekä nimitetyn nimen ilmoittamatta jättämistä muille hakijoille. Tällainen pseudonymisointi voi olla riittävä keino joissakin tilanteissa, mutta sillä ei pelkästään saavutettaisi esityksen tavoitteita. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan nimen salaaminen ei ole kuitenkaan riittävä keino uhkien torjumiseksi, jos hakijan henkilöllisyys on yksilöitävissä osoitteen, muiden tunnistetietojen, työhistorian, koulutuksen tai muiden vastaavien seikkojen avulla. Tämän vuoksi 2 momenttiin tulisi tehdä seuraava lisäys: (ehdotettu lisäys tummennetulla)

> *Täytettäessä 1 momentissa tarkoitettu virka tai virkasuhde hakumenettelyssä keskusrikospoliisi ja paikallispoliisi voivat jättää ilmoittamatta virkaa tai virkasuhdetta hakeneiden nimet sekä nimitetyn nimen* ***ja muut henkilöllisyyden yksilöivät tiedot*** *muille hakijoille, jos haettavan tehtävän luonne sitä 1 momentissa tarkoitetuin tavoin välttämättä edellyttää. Viran tai virkasuhteen täyttämisestä on kuitenkin ilmoitettava hakijoille ja nimityspäätöksessä on mainittava täytettävänä ollut virka tai virkasuhde, päätöksen tehnyt viranomainen sekä nimityspäivä.*

Valvonnasta

Keskusrikospoliisi raportoi valeosto- ja peitetoiminnasta, tietolähdetoiminnasta ja todistajansuojelutoiminnasta vuosittain Poliisihallitukselle. Tämän lisäksi kyseisiin toimintoihin suoritetaan säännöllisesti tarkastuksia viraston sisäisesti ja Poliisihallituksen toimesta sekä aika ajoin myös yleisten laillisuusvalvojien toimesta. Nämä ovat luontevia mekanismeja myös esitetystä anonyymirekrytoinnista raportointiin ja muodostuvien soveltamiskäytäntöjen seurantaan.

Tutkintaosaston päällikkö
Rikosylitarkastaja Timo Kilpeläinen

Rikostarkastaja Heidi Björk

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 18.10.2022 klo 16:34. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.